ISSN: 2522-9699, 2616-5007

13. Maistro, SV 2013, 'Teoretyko-metodolohichni zasady realizatsii derzhavnoi ekonomichnoi polityky (Theoretical and methodological foundations for the implementation of state economic policy)', *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, Vyp. 2 (41), c. 1-7. Dostupno : <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6351/1/02%20%281%29.pdf>. [2 Liutyi 2025].
14. Mykytas, VV 2016, *Osoblyvosti transformatsii ekonomichnoi polityky derzhavy v umovakh hlobalizatsii (Features of the Transformation of State Economic Policy in the Context of Globalization)*. Dysertatsiia kandydata nauk. Kharkiv, Kharkiv. nats. un-t im. V. N. Karazina, 219 s.
15. Moskalenko, O 2012, 'Ekonomichna polityka derzhavy yak instrument realizatsii stratehichnykh tsilei ekonomichnoho rozvytku (State economic policy as an instrument for achieving strategic economic development goals)', *Visnyk TNEU*, № 2, c. 46–56.
16. Patsuriia, NB 2020, 'Ekonomichna polityka derzhavy: pravovyi analiz suchasnoho stanu (State economic policy: legal analysis of the current situation)', *Koordynata. Platforma stratehichnoi ta zakonotvorchoi analityky*. Dostupno: <https://coordynata.com.ua/ekonomicna-politika-derzavi-pravovij-analiz-sucasnogo-stanu>. [2 Liutyi 2025].
17. Turiianska, MM, Finahina, OV & Hordon, MV 2011, *Tsilova funktsiia ekonomichnoi polityky derzhavy (The Target Function of State Economic Policy)*. Monohrafiia, Donetsk : Noulidzh, Donets. vyd-nia,. 126 s.
18. Filipenko, A 2022, 'Ekonomichna stiikist u konteksti instytutsiinoi lohiky (Economic stability in the context of institutional logic)', *Ekonomichna teoriia*, № 3, c. 45–56.
19. Filipenko, A 2013, 'Metodolohichnyi dyskurs mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky (Methodological discourse of international economic policy)', *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, № 1 (18), c. 5-20.
20. Chechel, OM 2009, 'Zmist i funktsii ekonomichnoi polityky derzhavy (Content and functions of state economic policy)', *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, № 2. Dostupno : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=28>. [2 Liutyi 2025].
21. Shtan, MV 2023, 'Instytutsiini determinanty ekonomichnoi polityky derzhavy (Institutional determinants of state economic policy)', *Ekonomika ta suspilstvo*, Vyp. 57, c. 1-8. Dostupno : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-90>.[2 Liutyi 2025].

Прорецензовано / Reviewed *2.05.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *22.05.2025*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.54(5-6)-3
УДК 130:37.013.42.

КУЛЬТУРНІ ДЕКОРАЦІЇ ТА ПСЕВДОМОРАЛЬНІ ОБРАЗИ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Л. М. Панченко
Н. В. Радіонова

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Сучасна українська освіта переживає не найкращі часи. Це спричинено не тільки глобалізаційними, євроінтеграційними, інноваційно-технологічними викликами та, навіть, не стільки складнощами реалізації освітніх проектів на всіх рівнях освіти в умовах воєнного стану, а радше процедурою морального оновлення, яку зараз проходить українська освіта та наука.*

Постановка проблеми. *Оскільки підвалини кожного суспільства визначає національна культура, вагомим складником якої є освіта та наука, то українське суспільство нагально потребує "розумної освіти", що ґрунтується на засадах етики*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

обов'язку та етики відповідальності. Саме тому, у статті зроблено акцент на виявленні патологій та причин перетворення доброчесності на декор в освітньому просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Філософські підвалини поняття доброчесності розроблені І. Кантом, Г. Йонасом, Е. Макінтайром, А. Ренд, Фукуямою, М. Х'юмером та ін. Проблема доброчесності, в її в освітньому і науковому ракурсах, набула широкого обговорення серед українських дослідників, зокрема, варто звернути увагу на праці В. Андрущенка, М. Бойченка, О. Висоцької, С. Крилової, М. Култаєвої, Н. Хамітова та ін.*

Виклад основного матеріалу. *Доброчесність, починаючи з розміркувань Платона та Аристотеля, які заклали основи етики, а також перших університетів, базовими принципами функціонування яких була християнська етика, є пріоритетною у ландшафтах людського буття. Передумовою ствердження в суспільстві культури доброчесності є свобода духа та впевненість в тому, що кожен виконує свої етичні зобов'язання. Іноді доброчесність сприймають як претензію на досягнення, які людина очікує від власної результативності та непомильності у стратегіях життєтворчості. У суспільстві споживання, яким є українське суспільство, наявність ступеня доктора наук та звання професора розглядається як статусна позиція, що цілком очевидно, у практиках життєтворчост, спонукає людину моделювати як "дійсні" біографії – служіння освіті, науці і Батьківщині, так і "вигадані", вдаючись для реалізації власних амбіцій бути "науковцем" до девіантної поведінки, закамуфльованої симулякрами академічної доброчесності. У цьому зв'язку важливого значення набуває потреба перегляду механізмів забезпечення академічної доброчесності.*

Висновки. *Таким чином, академічні спільноти, структуровані на засадах універсальних загальнолюдських цінностей, моралі та права, на рівні стратегій життєтворчості людини посилюють атрактанти етики відповідальності як моральної мети. Однією із можливих відповідей є виховання і самовиховання доброчесності – інтелектуальної, академічної, загальнолюдської.*

Ключові слова*: освіта, культура, наука, доброчесність, життєтворчість, розум, академічні спільноти, свобода, культура доброчесності, етика відповідальності, духовне оновлення.*

CULTURAL DECORATIONS AND PSEUDOMORAL IMAGES OF ACADEMIC INTEGRITY IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE

Lesia Panchenko
Nataliia Radionova

Abstract.

Relevance of the research. *Contemporary Ukrainian education is undergoing challenging times. This is due not only to globalization, European integration, and innovative-technological challenges, nor even so much to the difficulties of implementing educational projects at all levels under martial law, but rather to the ongoing process of moral renewal that Ukrainian education and science are currently experiencing.*

Problem statement. *As the foundations of every society are defined by its national culture, of which education and science are essential components, Ukrainian society is in urgent need of "reasonable education" grounded in the principles of the ethics of duty and the ethics of responsibility. Therefore, this article focuses on identifying the pathologies and reasons for the transformation of academic integrity into mere decoration in the educational space.*

Analysis of recent research and publications. *The philosophical foundations of the concept of virtue have been developed by I. Kant, H. Jonas, A. MacIntyre, A. Rand, F. Fukuyama, M. Huemer, and others. The issue of integrity, particularly in educational and scientific contexts, has become the subject of broad discussion among Ukrainian scholars, notably in the works of M. Boychenko, O. Vysotska, S. Krylova, M. Kultaieva, N. Khamitova, and others.*

Main material presentation. *Since the times of Plato and Aristotle, who laid the foundations of ethics, and the earliest universities, whose core principles were based on Christian ethics, virtue has held a prominent place in the landscape of human existence. The establishment of a culture of virtue in society is predicated on the freedom of spirit and the confidence that everyone fulfills their ethical obligations. Sometimes, virtue is perceived as an aspiration for achievements that one expects from one's own productivity and infallibility in strategies of life-*

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

creation. In a consumer society, such as Ukraine's, holding a doctoral degree and the title of professor is regarded as a status position, which, quite evidently, in the practices of life-creation, encourages individuals to model both "real" biographies—dedicated to serving education, science, and the Motherland—and "fictitious" ones, resorting, in pursuit of personal ambitions to be a "scholar," to deviant behavior masked by simulacra of academic integrity. In this context, the need to revise the mechanisms for ensuring academic integrity becomes increasingly significant.

Conclusions. *Thus, academic communities structured on the basis of universal human values, morality, and law, at the level of individual strategies of life-creation, strengthen the attractors of the ethics of responsibility as a moral goal. One possible response is the cultivation and self-cultivation of virtue—intellectual, academic, and universal human.*

Keywords: *education, culture, science, academic integrity, virtue, life-creation, reason, academic communities, freedom, culture of integrity, ethics of responsibility, spiritual renewal.*

Актуальність теми дослідження. Сучасна українська освіта переживає не найкращі часи. Це спричинено не тільки глобалізаційними, євроінтеграційними, інноваційно-технологічними викликами й, навіть, не стільки складнощами реалізації освітніх проектів на всіх рівнях освіти в умовах воєнного стану, а радше процедурою морального оновлення, яку зараз проходить українська освіта та наука. Така процедура є надзвичайно складною, адже перед освітою стоїть завдання здійснити самоочищення на кшталт процесів самоспостереження, самоописування, самоімплікації соціальних систем (Н. Луман) при цьому не втратити з поля зору різні можливості для самовідтворення автентичності власних смислів. Культурний смисл освіти є набагато ширим за її функціональний потенціал, який полягає у трансляції знання від покоління до покоління. Адже її ключовий концепт – розум, як слушно визначив В. Андрущенко у авторській концепції "розумної освіти" [1]. Розум є передумовою структурування освітнього простору, культурним кодом якого є бінарна опозиція знання/незнання, істина/неістина, доброчесність/недоброчесність. Саме від агентів і адресатів освітнього процесу залежить узгодженість освітньо-управлінських, педагогічно-виховних, освітньо-наукових комунікативних процесів з сутнісним завданням наукового і освітнього пізнання – служіння істині.

Постановка проблеми. Оскільки підвалини кожного суспільства визначає національна культура, вагомим складником якої є освіта та наука, то українське суспільство нагально потребує "розумної освіти", що ґрунтується на засадах етики обов'язку та етики відповідальності. Саме тому, у статті зроблено акцент на виявленні патологій та причин перетворення доброчесності на декор в освітньому просторі. У дослідницькому ракурсі відображується проблема імітації доброчесності, удавана етичність, симулякри ціннісного виховання, моральні шаблони, культурна мімікрія та театралізована етика доброчесності в українському суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські підвалини поняття доброчесності розроблені І. Кантом, Г. Йонасом, Е. Макінтайром, А. Ренд, Фукуямою, М. Х'юмером та ін. Проблема доброчесності в культурно-освітніх і наукових практиках набула широкого обговорення серед українських дослідників, зокрема, варто звернути увагу на праці В. Андрущенка, М. Бойченка, О. Висоцької, С. Крилової, М. Култаєвої, Н. Хамітова та ін.

Постановка завдання. Завдання, яке поставили перед собою автори, полягає у здійсненні культурно-антропологічної та філософсько-освітньої рефлексій тенденцій формування культури доброчесності в сучасному освітньому просторі; метою статті є діагностувати псевдоморальні образи доброчесності в освітньому середовищі та виявити приховані причини патологічних проявів академічної недоброчесності.

Виклад основного матеріалу. Доброчесність, починаючи з розміркувань Платона та Аристотеля, а також життєдіяльності перших університетів, базовими

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

принципами функціонування яких була християнська етика, у відповідності до настанов останньої, інтелектуальна праця сприймалася як служіння Богу та істині, а шахрайство, яким є плагіат, вважалось гріхом – стає однією із головних вимог створення та існування наукових, освітніх та академічних товариств. Безперечно, культура і спосіб духовного виробництва у суспільствах постіндустріального зразка, вносить певні корективи у практики навчання та продукування нового знання, визначає специфіку комунікації та організації спільноти, наукової у тому числі. Однак, незалежно від того наскільки в інноваційному і технологічному сенсі є розвинутим суспільство будь-які його спільноти не можуть духовно зростати не осягнувши справжність довершеності своїх поточних дій, не усвідомивши наслідки кричущої дурості, якою є не доброчесність у просторі людського буття.

Іноді доброчесність сприймають як претензію на досягнення, які людина очікує від власної результативності та непомильності у стратегіях життєтворчості. У суспільстві споживання, яким є українське суспільство, наявність ступеня доктора наук та звання професора розглядається як статусна позиція, що цілком очевидно, у практиках життєтворчості спонукає людину моделювати як "дійсні" біографії – служіння освіті, науці і Батьківщині, так і "вигадані", вдаючись для реалізації власних амбіцій бути "науковцем", до девіантної поведінки, замаскованої шаблонами академічної доброчесності.

Безперечно, як високий рівень довіри так і недовіри до академічної спільноти є контрпродуктивним для суспільства. Адже, з одного боку довіра досить часто ґрунтується на незнанні або не володінні фактажем та неможливості встановити достовірність, з іншого – дисбаланс між довірою і перманентним станом тотальної недовіри до академічної спільноти, провокують в суспільстві не тільки психоз так званої "академічної недоброчесності", але й саму недоброчесність. Акцентуючи увагу на подібних проявах недовіри, Ф. Фукуяма застерігає: "коли соціальна недовіра закріплюється в культурі, вона починає жити своїм життям" [13, с. 131].

Передумовою ствердження в суспільстві культури доброчесності є свобода духа та впевненість в тому, що кожен виконує свої етичні зобов'язання, але навіть "такий уважний спостерігач людської сили та слабкості, як І. Кант, мав великий сумнів "чи справді в світі можна зустріти істинну доброчесність" [4, с. 233]. Як приклад, життєтворчість одного із впливовіших людей свого часу Ж.-Ж. Руссо, за оцінкою І. Канта, "людини неперевершеної досконалості", викликає двоїсте розуміння серед істориків освіти. Проте, навіть коли його недоброчесна поведінка набула широкого обговорення та стала предметом міжнародних дебатів, його репутація в суспільстві майже не постраждала. Це свідчить про той факт, що суспільна свідомість схильна до культурного маскування доказів, які вона не хоче визнавати. За переконливим свідченням П. Джонсона: "Прийнятність того, що писав Руссо, значною мірою залежала від його рішучої претензії на те, щоб не просто вважатися доброчесним, а бути найдоброчеснішою людиною свого часу" [5, с. 49].

У теоретичному сенсі така вимога потребує певних прояснень щодо етики об'єктивізму. При цьому, як слушно зазначає Айн Ренд: "Жоден філософ не дав раціональної, об'єктивно очевидної, наукової відповіді на запитання, чому людині потрібен кодекс цінностей. Доки її немає, знайти чи визначити раціональний, науковий та об'єктивний етичний кодекс неможливо" [12, с. 16]. Саме тому, впевненість в тому, що кожен член спільноти дотримується етичних зобов'язань сприймається через довіру або юридично-законодавчо гарантується державою. Як пише Ф. Фукуяма: "Живучи в суспільствах з високим рівнем довіри, індивіди отримують багато переваг. Співпраця можлива і в суспільствах з низьким рівнем довіри, але лише за допомогою формальних механізмів" [11, с. 129]. Саме тому важливим є дотримання балансу свободи і контролю. Що стосується академічної доброчесності, то довіра до учасників освітньо-наукового процесу формально

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

“убезпечується” рядом нормативних документів, зокрема, основні положення забезпечення академічної доброчесності наявні в Законах України “Про освіту” [8], “Про вищу освіту” [7], “Про авторське право і суміжні права” [6], в Кримінальному кодексі України (ст. 176) [10], а також в низці міжнародних угод. Розроблені відповідні механізми забезпечення академічної доброчесності – етичні кодекси та комісії з етики в закладах освіти, програмне забезпечення та обов’язкова перевірка всіх видів наукових робіт на плагіат, систематично проводяться освітньо-просвітницькі заходи, метою яких є формування культури доброчесності. В етико-правовому контексті академічна доброчесність переважно розуміється як форма соціального контролю. Варто зазначити, що основні механізми здійснення такого контролю проаналізовані О. Висоцькою, яка аргументовано доводить, що академічна доброчесність, як форма соціального контролю, визначає нормативно-ціннісні рамки взаємодії всіх учасників освітньо-наукового процесу, але її ефективність полягає в перетворенні зовнішнього контролю на внутрішній [3, с. 16]

Важливим є розуміння того факту, що надмірний контроль призводить до створення токсичного середовища. Особливо вразливими є наукові спільноти, зовнішня недовіра до яких провокує втрату внутрішньої мотивації всередині таких спільнот. Це призводить до так званої “наукової втоми”, професійного вигорання, зниження творчої активності переважно серед тих науковців для яких імператив доброчесності перш за все. Більш детально ця проблема вже аналізувалася в контексті дослідження академічної етики та культури свободи науковця [11].

Тут варто звернути увагу ще на одну негативну суспільну тенденцію, яка поширюється в освітньо-науковому просторі – суб’єктивістські орієнтири, які все більш стають домінуючими у життєтворчості людини, поступово викривлюють бажаний образ науковця. Просвітницьке гасло – служіння науці і Батьківщині, яке висувало відповідні вимоги до професійного етосу науковця – науковцем треба ставати тільки тоді, коли не можеш жити без науки, у сучасних соціумах втрачає свій сенс. Серед інших факторів, які провокують етичні порушення серед представників академічної спільноти – це підвищений тиск через створення перекосу у фінансуванні, нерівності доступу до ресурсів, постійна конкуренція. Зазначимо, що здорова конкуренція в науці є необхідною умовою розвитку науки. Саме конкуренція заставляє постійно підвищувати особистий професійний рівень, а також стимулює до інновацій та прискорює прогрес. Натомість, штучно створена конкуренція з фокусом на кількісних показниках при оцінюванні роботи науковців, призводить до зниження якості досліджень. Перш за все це позначається на проведенні довготривалих фундаментальних досліджень, бо через комерціалізацію науки та орієнтацію науковців на нові стандарти наукової успішності, змінюються дослідницькі пріоритети у виборі форми, способу та проблематики майбутнього дослідження. Науковці, мінімізуючи власні життєві ризики, віддають перевагу короткостроковим проектам з арсеналу так званих “модних тем”. Навіть якщо таке дослідження проводиться з дотриманням етичних стандартів та приносить практичну користь суспільству, не звільняє науковця від етичної відповідальності перед наукою. Фактично, це призводить до “смерті митця”, науковець втрачає культурну цінність і культурний статус у духовному виробництві, перетворюючись на ремісника, єдине правило якого – виживання, що не тільки призводить до надколу його особистісно-психологічної цілісності, але й підриває довіру до науки і науковців.

Логіка статті не потрібує наведення конкретних прикладів академічного шахрайства у сучасному українському академічному просторі, але вони непоодинокі. Йдеться не тільки про плагіат, а й, здавалося б, начебто незначні, проте абсолютно недопустимі прояви недоброчесності, наприклад, як штучне підвищення Індексу цитування. Такі “привабливі” пропозиції, з прописаною вартістю за підвищення індексу цитувань в Google Scholar, Web of Science, Scopus поступають через телеграм

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

канали і навіть розсилаються на особисті електронні скриньки науковців. Безперечно, не існували б подібні пропозиції, якщо б вони не користувалися попитом.

Тут варто звернути увагу, що в умовах інструментальної раціональності вищі орієнтири академічної доброчесності – абсолютна чесність, прозорість, особиста відповідальність тощо, в освітньому і науковому процесі дещо нівелюються своїми антиподами, які уможливлюють імітацію доброчесності. Серед причин, які призводять до появи симулякрів – вимога публікаційної активності, рейтингова система та формалізація механізмів оцінювання, зокрема, автоматична перевірка на плагіат. Беззаперечно така перевірка є потребою, можливістю й вимогою часу, але треба розуміти, що не єдиним критерієм оцінювання, а лише допоміжним. Тож не варто здійснювати по декілька разів перевірку, "доопрацьовуючи" її до "високого відсотку унікальності". Це призводить до певної формалізації в оцінюванні наукового доробку, а також створює умови для шахрайства. Адже в гонитві за відсотком текстової унікальності, молоді науковці (магістри, аспіранти) намагаються уникнути прямого цитування, замінюючи його довільним переказуванням першоджерел. В свою чергу це призводить, навіть при наявності формально високого відсотку унікальності тексту, до зниження якості наукових робіт за рахунок подвійної інтерпретації. При цьому, перефразування та компіляції, до яких вдаються при написанні робіт є лише видимою проблемою, за якою криється загроза назавжди втратити культуру і стиль написання наукових текстів, що призведе до інтелектуального зубожіння нації.

У цьому зв'язку важливого значення набуває потреба перегляду механізмів забезпечення академічної доброчесності. Як слушно зазначив М. Бойченко, - "у боротьбі з академічним плагіатом слід пам'ятати, що така боротьба – лише один із засобів захисту академічної доброчесності, а не сама вона" [2, с. 110]. Слід наголосити, що в цьому напрямі вже є певний поступ. Зокрема, це проект "Третя місія університетів", метою якого є формування нового габітусу академічної спільноти з акцентуванням на пріоритетності етики відповідальності, культури свободи та доброчесності [11, с. 46]. Виконання Університетом цієї місії, окрім інших, ставить завдання плекання академічної харизми науковців та створення умов за яких "академічний харизматик протистоїть гламурному інтелектуалу, який маніпулює "трендовими" концепціям, що камуфлюють відсутність новизни дослідження" [9, с. 49]. Це завдання є непростим та довгостроковим і, відповідно потребує не тільки понятійного та теоретико-методологічного прояснення терміну академічна харизма, але й перетворення його смислів на базовий спосіб буття наукової спільноти. Творчо переосмислюючи уявні відповіді Н. Хамітов визначає діапазон поняття "воля до академічної доброчесності", яке може звужуватися до свого ключового компоненту – "волі до наукової новизни", так і розширювати свій обсяг у семантичному полі поняття "академічна харизма" [16, с. 36].

Критичне осмислення функціонального потенціалу академічної доброчесності, дозволяє зробити висновок, що поняття академічна доброчесність латентно підпорядковується універсальному етичному поняттю доброчесність. Загальновідомо, що дотримання принципів чесності, прозорості, об'єктивності в освітній і науковій діяльності визначається загальним прагненням людини до етичної поведінки та відповідальності у всіх проявах власного буття. Тож, головним завданням освітян та науковців – є не тільки плекання у адресатів освітньо-наукового процесу етичного мислення, готовності до відповідальності за наслідки своїх дій, навіть коли вони є частиною колективної дії і криють в собі певні репутаційні ризики, але в першу чергу –виховання власної доброчесності. Для доброчесної людини неприпустимими є не тільки фрагментарні прояви академічної недоброчесності, такі як фабрикація даних, підтасовка результатів експертизи, списування, плагіат тощо,

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

але й її моральні мотиви у більш ширшому смисловому розумінні інтелектуальної доброчесності. Термінологічне визначення поняття інтелектуальна доброчесність здійснене М. Х'юмером як здатність мислити раціонально та об'єктивно [15, с. 48 – 72]. В інтерпретації А. Ренда це означає, що "кожна раціональна людина мусить дотримуватися однаково суворої та урочистої доброчесності в залі суду в середині свого розуму" [12, с. 98]. За переконаннями М. Фуллана, моральна мета людина, захищаючі прозорість сприйняття моральних цінностей, дотримуватися раціональності дискурсу [14, с. 28-45].

Отже, академічна доброчесність є фундаментальною умовою для забезпечення високих стандартів якості освіти та наукових досліджень на засадах комплексного поєднання, законодавчо-правових освітньо-просвітницьких, аксіологічних та технологічно-цифрових аспектів забезпечення доброчесного освітнього середовища.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, академічні спільноти, структуровані на засадах універсальних загальнолюдських цінностей, моралі та права, на рівні стратегій життєтворчості людини посилюють атрактанти етики відповідальності як моральної мети. Однією із можливих відповідей є виховання і самовиховання доброчесності – інтелектуальної, академічної, загальнолюдської.

Отже, проблема академічної доброчесності не може бути розв'язана, якщо вона не виходить за межі академічної спільноти та не розширюється до умов суспільної моральної мети. Адже, освітяни мають потужний потенціал для здійснення прориву у вихованні та самовихованні інтелектуальної доброчесності, але й можуть гальмувати його через примус до формалізації в освітній діяльності та науковій творчості. Саме тому, освітні спільноти потребують певної свободи у здійсненні редукції комплексності смислів таких феноменів як істина, знання, цінність, доброчесність. Без таких більш ширших моральних і соціальних рамок найкращі вчителі та науковці загинуть у моральних тортурах громадського засудження. Цитоване В. Андрущенком у монографії "Просвітницька одіссея розуму" улюблене гасло І. Прокопенка – освіта збереже націю, вкотре акцентує увагу на проблемах освіти, науки і культури як пріоритетних у галузі національної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко, В 2025, *Просвітницька одіссея розуму*, Київ : *Знання України*, 524 с.
2. Бойченко, М 2019, *'Інституційні засади академічної доброчесності: філософська та правова концептуалізація', Філософія освіти*, 24(1), С. 97 – 114.
3. Висоцька, О 2024, 'Академічна доброчесність як форма соціального контролю: механізми та філософське підґрунтя', *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти, "Філософія. Педагогіка"*, № 2 (7), С. 9 – 18.
4. Гаєр, М 2007, *Світ Канта: Біографія,* перев. з нім. Л. Харченко, Київ : *Юніверс*, 336 с.
5. Джонсон, П 2022*, Інтелектуали. Пер. з англ. Л. Гребенюк*, Харків : *Віват,* 560 с.
6. *Закон України "Про авторське право і суміжні права"* 2023, Документ № 2811-IX, *Відомості Верховної ради (ВВР),* № 57, ст. 166. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>. [13 Квітень 2025].
7. *Закон України "Про вищу освіту"* 2014, Документ № 1556-VII, *Відомості Верховної Ради (ВВР),* № 37-38, ст. 2004. Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> . [13 Квітень 2025].
8. *Закон України "Про освіту"* 2017, Документ № 2145-VIII, *Відомості Верховної Ради (ВВР),* № 38-39, ст. 380. Доступно: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [13 Квітень 2025].
9. Крилова, С & Крилова, В 2023*, 'Феномен академічної харизми вченого в науці та освіті', Вища освіта України*, № 2, С. 46 – 52.
10. *Кримінальний кодекс України* 2001, Документ № 2341-III від 05.04.2001, *Верховна Рада України*. Доступно : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>. [13 Квітень 2025].

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

11. Култаєва, М, Панченко, Л & Радіонова, Н 2024, *'Академічні спільноти і культура свободи', Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, №.24, с. 42 – 54.
12. Ренд, А 2024, *Чеснота егоїзму,* пер з англ. Є. Наумук, Київ : *Наш Формат*, 208 с.
13. Фукуяма, Ф 2024, *Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії,* пер. з англ. Т. Цимбал, Р. Корнута, Київ : Наш формат, 608 с.
14. Фуллан, М 2000, *Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ,* пер. з англ Г. Шиян, Р. Шиян, Львів: Центр гуманітарних досліджень Львівського Національного університету іи. І. Франка, 269 с.
15. Х'юмер, М 2024, *Знання. Реальність. Цінність: Вступ до аналітичної філософії майже всіх,* пер. з англ. М.Є. Бистрицького, Київ : Дух і Літера, 404 с.
16. Хамітов, Н 2023, *'Академічна доброчесність як виклик, вимога і воля: контексти філософської антропології, етики й філософії освіти', Філософія освіти*, № 29 (2), с. 27-47

References:

1. Andrushchenko, V 2025, *Prosvitnytska odisseia rozumu (Educational Odyssey of Mind)*, Kyiv : *Znannia Ukrainy*, 524 s.
2. Boichenko, M 2019, 'Instytutsiini zasady akademichnoi dobrochesnosti: filosofska ta pravova kontseptualizatsiia (Institutional Foundations of Academic Integrity: Philosophical and Legal Conceptualization)', *Filosofiia osvity*, 24(1), S. 97 – 114.
3. Vysotska, O 2024, 'Akademichna dobrochesnist yak forma sotsialnoho kontroliu: mekhanizmy ta filosofske pidgruntia (Academic Integrity as a form of social control: mechanisms and philosophical basis)', *Visnyk Dniprovskoi akademii neperervnoi osvity, "Filosofiia. Pedahohika"*, № 2 (7), S. 9 – 18.
4. Haier, M 2007, *Svit Kanta: Biohrafiia (Kant's World: Biography)*, perev. z nim. L. Kharchenko, Kyiv : *Yunivers*, 336 s.
5. Dzhonson, P 2022, *Intelektualy (Intellectuals)*. Per. z anhl. L. Hrebeniuk, Kharkiv : *Vivat*, 560 s.
6. *Zakon Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" (The Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights")* 2023, Dokument № 2811-IX, *Vidomosti Verkhovnoi rady (VVR)*, № 57, st. 166. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>. [13 Kviten 2025].
7. *Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" (Law of Ukraine "On Higher Education")* 2014, Dokument № 1556-VII, *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, № 37-38, st. 2004. Dostupno: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> . [13 Kviten 2025].
8. *Zakon Ukrainy "Pro osvitu" (Law of Ukraine "On Education")* 2017, Dokument № 2145-VIII, *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, № 38-39, st. 380. Dostupno: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [13 Kviten 2025].
9. Krylova, S & Krylova, V 2023, 'Fenomen akademichnoi kharyzmy vchenoho v nautsi ta osviti (The Phenomenon of Academic Charisma of the Scientist in Science and Education)', *Vyshcha osvita Ukrainy*, № 2, S. 46 – 52.
10. *Kryminalnyi kodeks Ukrainy (Criminal Code of Ukraine)* 2001, Dokument № 2341-III vid 05.04.2001, *Verkhovna Rada Ukrainy*. Dostupno : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>. [13 Kviten 2025].
11. Kultaieva, M, Panchenko, L & Radionova, N 2024, 'Akademichni spilnoty i kultura svobody (Academic Communities and Culture of Freedom)', *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, №.24, s. 42 – 54.
12. Rend, A 2024, *Chesnota ehoizmu (The Virtue of Selfishness)*, per z anhl. Ye. Naumuk, Kyiv : Nash Format, 208 s.
13. Fukuiama, F 2024, *Politychnyi poriadok i politychnyi zanepad. Vid promyslovoi revoliutsii do hlobalizatsii demokratii (Political order and political decline. From the industrial revolution to the globalization of democracy)*, per. z anhl. T. Tsymbal, R. Kornuta, Kyiv : *Nash format*, 608 s.
14. Fullan, M 2000, *Syly zmin. Vymiriuvannia hlybyny osvitnikh reform (Forces of change. Measurement of depth of educational reforms)*, per. z anhl H. Shyian, R. Shyian, Lviv: *Tsentr humanitarnykh doslidzhen Lvivskoho Natsionalnoho universytetu iy. I. Franka*, 269 s.
15. Khiumer, M 2024, *Znannia. Realnist. Tsinnist: Vstup do analitychnoi filosofii maizhe vsikh (Knowledge. Reality. Value: Introduction to analytical philosophy of almost all),* per. z anhl. M.Ie. Bystrytskoho, Kyiv : *Dukh i Litera*, 404 s.
16. Khamitov, N 2023, 'Akademichna dobrochesnist yak vyklyk, vymoha i volia: konteksty

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

filosofskoi antropolohii, etyky y filosofii osvity (Academic Integrity as a Challenge, Requirement and Will: The Contexts of Philosophical Anthropology, Ethics and Philosophy of Education)', *Filosofiia osvity*, № 29 (2), c. 27-47 s.

Прорецензовано / Reviewed *28.05.2025*
Рекомендовано до друку / Recommended for publication *14.06.2025*

DOI 10.33930/ed.2019.5007.54(5-6)-4
УДК 1(091):316.77

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА МЕТОДОЛОГІЧНА РЕФЛЕКСІЯ ЗАХІДНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ФІЛОСОФІЇ

О. Ю. Костинюк

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *Актуальність роботи зумовлена центральною роллю комунікативної філософії в сучасних гуманітарних науках та методологічними викликами, що виникають через її концептуальну складність. Вибір методу дослідження визначає результати, що вимагає рефлексії над самим дослідницьким інструментарієм.*

Постановка проблеми. *Проблема полягає у відсутності систематичного аналізу методологічних засад у дослідженнях комунікативної філософії. Дослідники часто обирають один підхід (герменевтичний, нормативний або критичний), що призводить до однобічних інтерпретацій, де теорія постає або як суто нормативна утопія, або як об'єкт для викриття прихованих механізмів влади.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Аналіз наукових праць виявляє домінування трьох основних методологічних стратегій: герменевтичної (Ґадамер, Тейлор), нормативно-раціоналістичної (Апель, Габермас, Форст) та критичної (Фуко, Дерріда, Батлер). Відзначається, що між цими парадигмами бракує продуктивного діалогу, що часто веде до їхнього протистояння.*

Постановка завдання. *Завданням статті є: 1) систематично описати чотири ключові методологічні стратегії (герменевтичну, нормативно-раціоналістичну, критичну та компаративну); 2) проаналізувати їхні сильні та слабкі сторони; 3) обґрунтувати необхідність їхнього синтетичного застосування, де компаративний метод виступає як мета-метод.*

Виклад основного матеріалу. *У статті послідовно аналізуються чотири методологічні стратегії. Герменевтика розглядається як метод розуміння смислу. Нормативно-раціоналістична парадигма — як інструмент обґрунтування універсальних норм. Критичні методи — як засіб викриття владних асиметрій. Компаративний метод представлено як інструмент для рефлексивної інтеграції цих підходів.*

Висновки*. Зроблено висновок про необхідність комплексного, синтетичного підходу. Ефективність дослідження залежить від свідомої комбінації різних методів. Такий інтегрований підхід є особливо перспективним для аналізу сучасних викликів, зокрема трансформацій публічної сфери в епоху цифрових медіа.*

Ключові слова: *комунікативна філософія, історія філософії, герменевтика, компаративний метод, постструктуралізм, критична теорія.*